OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO

16.5.2017

PELSON VANKILAN TILANTEESTA

Valtioneuvosto teki 30.3.2010 kehyspäätöksen, jossa Pelson vankilan keittiön ja sellirakennuksen julkisivujen korjaamisen aiheuttamiin vuokravaikutuksiin kohdennettiin 343 000 euroa. Tämä vastasi noin 5 miljoonan euron investointia.

Pelson vankilarakennusten perusparannushankkeesta valmisteltu hankesuunnitelma valmistui 23.6.2011. Hanketta ei kuitenkaan toteutettu, koska peruskorjaustarve oli osoitettua rahoituspäätöstä suurempi ja Rikosseuraamuslaitokselle kohdennettiin kehyspäätöksissä keväällä 2011 ja 2012 merkittäviä noin 6,5 miljoonan euron vuotuisia säästövelvoitteita. Säästövelvoitteiden vuoksi käynnistettiin syksyllä 2011 laajan sopeuttamissuunnitelman valmistelu. Talouden sopeuttamistoimia toteutettiin vuosina 2012 – 2016. Myös suunnitteilla olleita investointihankkeita jouduttiin tarkastelemaan uudelleen.

Sipilän hallitusohjelma ei sisällä kirjauksia vankilaverkon osalta. Hallitusohjelmaneuvotteluissa sovitun mukaisesti oikeusministeriö on päätöksessään (7/632/2014) 26.10.2015 todennut seuraavasti:

> Oikeusministeriö on päättänyt, että kuluvan hallituskauden aikana ei lakkauteta vankiloita. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen esitys vähentäisi liikaa vankipaikkoja suhteessa vankiluvun kehitysnäkymiin. Lakkautettavien yksiköiden edellyttämiä korvaavia investointeja ei olisi nykyisessä taloudellisessa tilanteessa mahdollista toteuttaa Rikosseuraamuslaitoksen tekemän esityksen mukaisessa aikataulussa. Rikosseuraamuslaitoksen esityksen taustalla on ollut aiempien hallitusten tekemät säästöpäätökset. Hallitusneuvottelujen yhteydessä sovitun mukaisesti Rikosseuraamuslaitoksen toimintaedellytykset nykyisessä laitosrakenteessa turvataan tulevassa kehyspäätöksessä 2017–20.

Samassa päätöksessä Rikosseuraamuslaitosta kehotettiin ryhtymään toimenpiteisiin Hämeenlinnan naisvankilahankkeen toteuttamiseksi, Keravan vankilan muuttamiseksi avolaitokseksi sekä Laukaan vankilan ja Jyväskylän yhdyskuntaseuraamustoimiston yhdistämiseksi Rikosseuraamuslaitoksen edellä viitatun esityksen mukaisesti.

Pelson vankilan nykytilanne ja väistötilat

Valtion kiinteistöuudistuksessa vuonna 2001 vankilakiinteistöt siirtyivät pääomavuokramalliin, jossa kiinteistöjen hoito- ja kunnossapitovastuusta vastasi vankila. Rikosseuraamuslaitos käytti vuosina 2008–2011 kunnossapitoon noin 190 000 euroa vuodessa Senaatti-kiinteistöjen hyväksymän kunnossapitosuunnitelman mukaisesti. Pelson vankila siirtyi jaetun kokonaisvuokran malliin 1.2.2012, jolloin ylläpidosta (kiinteistön hoito ja kunnossapito) vastuu siirtyi Senaatti-kiinteistöille. Senaatti-kiinteistöjen budjetoima kunnossapidon taso on noin 176 000 euroa vuodessa. Rikosseuraamuslaitos on siten maksanut kunnossapitovuokraa viimeisen viiden vuoden aikana Senaatti-kiinteistöille lähes 900 000 euroa. On selvää, ettei rakennusten heikkenevää kuntoa ole mahdollista ylläpitää kunnossapidolla loputtoman pitkään.

Pelson vankilassa tehtiin kesän 2016 aikana sisäilmamittauksia vanhimmissa 60-luvulla rakennetuissa vankiosastoissa. Mittauksissa ilmenneet löydökset johtivat ratkaisuun, jossa Pelson vankilan kaikki 60-luvulla rakennetut vankitilat jouduttiin poistamaan käytöstä 1.10.2016 lukien. Vankilaan jäi tilat 62 vangille, kun normaali paikkamäärä on 120 vankipaikkaa.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan uuden pysyvän ratkaisun toteuttaminen vie niin pitkän ajan, että Pelson vankilan toiminnan turvaaminen edellyttää väliaikaisia tiloja väistötiloiksi, jotta tarpeettomilta henkilöstövaikutuksilta vältyttäisiin. Väistötilojen hankintaan ja kustannusten jakautumiseen liittynyt erimielisyys on ratkaistu ja Senaatti-kiinteistöt käynnistää väistötilojen hankinnan pikimmiten. Ratkaisu sopii uuteen vuokrajärjestelmään ja jakaa väistötilojen hankinnan yhteydessä tehtävien investointien jäännösarvovastuun puoliksi Senaatti-kiinteistöjen ja vuokralaisen vastattavaksi. Lopputulos on lähellä talouspoliittisen ministerivaliokunnan vuonna 2009 tekemää periaatepäätöstä.

Pysyvän ratkaisun suunnittelu

Pohjois-Suomessa toimii tällä hetkellä neljä vankilaa, joissa oli ennen Pelson vankilan sisäilmaongelmista johtuvia osastojen sulkemisia yhteensä 300 vankipaikkaa, joista 27 naisvangeille. Suljettuja vankipaikkoja oli yhteensä 200 ja avolaitospaikkoja oli 100. Vankipaikat vastasivat varsin hyvin Pohjois-Suomen vankikertymää ja alueellista vankipaikkatarvetta. Pohjois-Suomen vankiloiden akuutit investointitarpeet kohdistuvat suljettuihin Pelson ja Oulun vankiloihin. Molemmissa vankiloissa on korjaustarpeiden lisäksi merkittäviä toiminnallisia kehittämistarpeita.

Valtioneuvoston määräyksen (03.01.2002 TM0201) mukaisesti ministeriön on ennen toimitilahankkeen käsittelyä raha-asiainvaliokunnassa arvioitava eri vaihtoehtojen kustannuksia sekä valtion kokonaisedun kannalta tarkoituksenmukaisinta ratkaisua.

Suljettujen vankipaikkojen järjestämiseksi vaihtoehtoina ovat Oulun ja Pelson uudisrakentaminen erillisinä laitoksina tai yhdistäminen uudeksi isommaksi n. 200-paikkaiseksi vankilaksi.

Oulun vankilassa on 67 vankipaikkaa miehille ja 13 naisille. Laitos toimii Pohjois-Suomen tutkintavankilana, jonne sijoitetuista vangeista 2/3 on tutkintavankeja. Oulun vankila on muurivankila, joka mahdollistaa myös intensiivisemmän valvonnan. Vankien toiminta on pääasiassa työtä ja opiskelua. Oulun vankilan kunto edellyttää korjausinvestointeja tulevina vuosina.

Pelson suljettu vankila sijaitsee Vaalan kunnassa. Pelsolla on ollut ennen vankilaosastojen tyhjentämistä 110 vankipaikkaa miehille ja 10 naisille. Vankien pääasiallinen toiminta on työtoiminta. Laitos on rakenteellisesti melko avoin ja toiminnot levittäytyneet laajalle alueelle. Huonokuntoisten majoitustilojen lisäksi Pelson vankilassa on paljon huonokuntoisia teollisuus- ja maatalouskiinteistöjä, jotka eivät ole kaikilta osin tarkoituksenmukaisia tulevaisuuden vankilatoiminnan kannalta. Senaatti-kiinteistöjen mukaan tilojen peruskorjaaminen ei olisi valtion kokonaisedun mukaista. Tilojen tulisi vastata tilatehokkuudeltaan, energiankulutukseltaan ja toiminnallisesti nykypäivän vaatimuksia.

Oikeusministeriö on antanut 16.5.2017 Rikosseuraamuslaitokselle toimeksiannon Pohjois-Suomen suljettujen vankipaikkojen toteuttamisesta. Hanke käynnistetään välittömästi normaalin toimitilaprosessin mukaisella tarvesuunnitelmalla, jossa arvioidaan eri toteutusvaihtoehdot siten, että kehysesitys ehditään valmistella seuraavaan julkisen talouden suunnitelmaan, jolloin myös lopullinen päätös valittavasta ratkaisusta tehtäisiin.

Vaihtoehtotarkasteluun sisällytetään hankkeiden kustannusarviot ja arviot Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvista henkilöstö-, toimitila- ja muista menoista verrattuna nykyisiin menoihin. Selvityksessä arvioidaan myös miten Rikosseuraamuslaitoksen vankilakonseptia ja toiminnan kehittämistarpeita on mahdollista toteuttaa eri vaihtoehdoissa Rikosseuraamuslaitoksen strategiaa tukevalla tavalla.

Lisäksi selvityksessä huomioidaan eri vankiryhmien sijoittamismahdollisuudet: intensiivisempää valvontaa tarvitsevien vankien, naisvankien sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Oulun alueen tutkintavankipaikkojen tarpeet. Rikosseuraamuslaitoksessa on varauduttava siihen, että tutkintavankipaikkojen tarve Oulun seudulla tulee kasvamaan lähitulevaisuudessa jonkin verran tutkintavankeuslainsäädäntöön (HE 252/2016 vp) esitettyjen muutosten vuoksi. Vankipaikkatarve tulee tarkentaa suunnittelussa.

Alustavien vertailulaskelmien perusteella uusi toimitilakonseptin mukainen suljettu laitos mahdollistaisi noin 1,7 miljoonan euron vuotuisen säästön, josta 0,7 miljoonaa euroa kohdistuisi toimitilavuokriin ja 1 miljoona euroa henkilöstökuluihin. Arvio on laadittu ainoastaan laajuustietojen ja viimeisimpien toteutuneiden hankkeiden perusteella. Arviot tarkistetaan suunnittelussa.

Pelson vankilan henkilökunnan tilanne

Valtioneuvosto päätti tammikuussa 2009, että Pelson vankila supistetaan 209-paikkaisesta suljetusta vankilasta 120-paikkaiseksi ns. puolisuljetuksi vankilaksi. Henki-

lökuntamäärä ja virkarakenne mitoitettiin 86 virkaan uutta alentunutta paikkalukua ja vankilan toiminnallista suunnitelmaa vastaavaksi. Muutokset toteutettiin Rikosseuraamuslaitoksen (silloinen Rikosseuraamusvirasto) yksiköiden lakkauttamis- ja toiminnan supistamistilanteita varten helmikuussa 2009 hyväksymien henkilöstöpoliittisten linjausten mukaisesti. Henkilöstöpoliittisten linjausten ensisijaisena tavoitteena oli tarjota vakituiselle henkilöstölle työtä rikosseuraamusalalla, selvittää mahdollisuudet siirtymiseen oikeusministeriön hallinnonalan muihin virastoihin tai muun työantajan palvelukseen ja tukea uudelleen työllistymistä muun muassa virkavapausjärjestelyillä opintoja varten sekä muilla keinoin.

Henkilöstöpoliittisia linjauksia on sittemmin päivitetty lokakuussa 2014 ja päivitetty soveltamisohje annettu joulukuussa 2015. Henkilöstöpoliittisissa periaatteissa korostetaan edelleen sitä, että vakituiselle henkilöstölle pyritään järjestämään työtä omalta hallinnonalalta, on sovittu työmatkan pitenemisestä maksettavasta haittakorvausta ja henkilöstön tukemisesta mahdollisessa irtisanomistilanteessa muun muassa mahdollisuudessa hakea virkajärjestelytehtäviä valtion muista organisaatioista.

Talouden sopeuttamiseen liittyvän toimipaikkaverkoston sekä investointihankkeiden uudelleen tarkastelu aiheuttavat epävarmuutta koko Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnassa, joten Pelson vankilan tilanne ei ole muihin vankiloihin nähden tässä suhteessa poikkeava. Lokakuun 2016 jälkeen Pelson vankilasta on jouduttu siirtämään vankitilojen käytöstä poistamisen vuoksi yhteensä 6 henkilötyövuotta määräaikaiseen virkasuhteeseen lähivankiloihin vuoden 2017 loppuun saakka.